

Grażyna Suplicka

Wystawy w Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie w latach 1980-1984

Biuletyn Polonistyczny 27/3-4 (93-94), 114-123

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WYSTAWY W MUZEUM LITERATURY IM. ADAMA MICKIEWICZA W WARSZAWIE W LATACH 1980-1984

"Biuletyn Polonistyczny" niejednokrotnie informował o działalności wystawienniczej Muzeum Literatury w Warszawie¹. Ostatnią z omówionych szerzej ekspozycji była stała wystawa poświęcona K.I. Gałczyńskiemu w leśniczówce Pranie, zorganizowana w 1980 r. przez tamtejszy Oddział Muzeum Okręgowego w Suwałkach, przy znacznym udziale Muzeum Literatury². Natomiast 23 września 1980 r. otwarto kolejną wystawę w siedzibie Muzeum Literatury. Była to ekspozycja zatytułowana "Poezja powstania listopadowego". Jej szczegółowe omówienie znalazło się w kalendarium "Blok-Notesu" Muzeum Literatury³. W stulecie urodzin znakomitego pisarza austriackiego Archiwum Roberta Musila w Klagenfurcie przygotowało wystawę "Robert Musil - życie, dzieło, znaczenie", zorganizowaną w Muzeum Literatury z inicjatywy Instytutu Kultury Austriackiej, a otwartą 11 listopada 1980 r. O imprezie tej informuje również nota w "Blok-Notesie" Muzeum Literatury⁴. Rok 1980 Muzeum Literatury zamknęło wystawą przygotowaną w ramach współpracy z budapeszteńskim Petöfi Irodalmi Muzeum, zatytułowaną "Attila József", a poświęconą węgierskiemu poecie, znanemu polskim czytelnikom z przekładów Różewicza, Fangrata, Nowaka i Sprusińskiego.

Nadanie Czesławowi Miłoszowi Nagrody Nobla za całokształt twórczości literackiej w 1980 r. Muzeum Literatury upamiętniło wystawą otwartą 5 czerwca 1981 r. Na ekspozycję, zatytułowaną "Miłosz", złożył się zbiór fotogramów, skomponowanych w sześć grup tematycznych. Pierwsza z nich obrazowała dzieciństwo poety (fotografie rodzinne, fotografie stron rodzinnych na Litwie) i pierwsze źródła natchnienia poetyckiego. W tej części wystawy

Miłosz określony został jako poeta-tułacz, symbolizować to miał wizerunek Mickiewicza-Pielgrzyma z paryskiego pomnika. Druga grupa prezentowała widoki Wilna, tomiki debiutanckie Miłosza - współzałożyciela grupy poetyckiej "Żagary", fotografie osób z kręgu poety z okresu szkoły, studiów w Wilnie i współpracy z radiem wileńskim. Następną część ekspozycji stanowiły pamiątki z okresu okupacji, którą poeta przeżył w Warszawie. Dalej grupę fotogramów wiązała się z powojenną pracą Miłosza jako attaché kulturalnego w Waszyngtonie i Paryżu oraz decyzją opuszczenia Polski w 1951 r. W tym miejscu można przeczytać wypowiedzi Słonimskiego, Gałczyńskiego, Iwaszkiewicza o emigracji Miłosza, echa prasowe tego faktu, a także odezwę poety "Drodzy Rodacy", motywującą przyczyny wyjazdu. Okres 1951-1960 prezentowany był poprzez fotografie Miłosza z Francji, jako współpracownika Instytutu Literackiego i paryskiej "Kultury". Wreszcie - pobyt w Stanach Zjednoczonych (fotografie z Berkeley, tomy poezji, esejów, przekładów) i - zamykający wystawę - serwis zdjęciowy z uroczystości wręczenia Nagrody Nobla 10 grudnia 1980 r. w Sztokholmie. Wystawa czynna była do 29 listopada 1981 r. (Scenariusz: Małgorzata Szejna; projekt plastyczny: Witold Błazejowski).

6 października 1981 r. zaprezentowano publiczności warszawskiej wystawę, której pierwotna wersja została przygotowana dla Muzeum Okręgowego w Białymstoku (marzec-czerwiec 1981 r.). Przedstawiała ona plastykę i sztukę książki okresu Młodej Polski i była czwartą z kolei prezentacją młodopolskich zbiorów Muzeum Literatury (wcześniej: Boy-Zeleński, Wyspiański, Chimera). Jednakże dopiero z tej okazji przedstawiono całość kolekcji, stanowiącej ilustrację działalności trzech głównych środowisk twórczych polskiego modernizmu: krakowskiego, warszawskiego i

wileńskiego. Kompozycja wystawy uwzględniała różne nurty inspiracji i zainteresowań twórców Młodej Polski: nurt ludowy (meble, architektura, portrety chłopów), erotyczny (malarstwo Wawrzeńckiego), pejzaż modernistyczny (Wyczółkowski), plakat (Wyspiański, Mehoffer), rzeźba (Szymanowski, Ostrowski), teatralia (Tekla Melpomeny, zaproszenia do Zielonego Balonika). Prócz tego na wystawie znalazły się portrety wybitnych pisarzy przełomu wieków autorstwa takich sław, jak Frycz, Sichulski, Janowski, Kaufman, Podkowiński, Stachewicz, Uziębło. Wiele miejsca zajmowała również grafika książkowa (np. winiety Okunia). W stosunku do białostockiej wersji wystawy ekspozycja warszawska została znacznie wzbogacona, przede wszystkim rękopisami zarówno utworów literackich (Berent, Ejsmond, Kasprówic, Miciński, Morstin, Miriam-Przesmycki, Różycki, Rydel, Staff, Przerwa Tetmajer, Wyspiański, Żeromski, Żuławski), jak i korespondencją artystów i pisarzy (Boznańska, Lange, Laszcza, Lemański, Malczewski, Mehoffer, Niesiołowski, Nowaczyński, Ostrowska, Przybyszewski, Reymont, Rostworowski, Grzymała-Siedlecki, Tatarkiewicz, Boy-Zeleński i in.). (Scenariusz i opracowanie plastyczne wystawy: Wojciech Chmurzyński i Piotr Szubert, przy współpracy Wiesławy Kordaczuk).

W warszawskim mieszkaniu Andrzeja Struga 27 listopada 1981 r. Muzeum Literatury otworzyło stałą ekspozycję poświęconą pisarzowi. Muzeum Struga zostało pomyślane jako możliwie wierna rekonstrukcja gabinetu pisarza, w którym pracował przez ostatnie lata życia. Wnętrza odtworzono na podstawie zachowanych fotografii. W mieszkaniu zgromadzono archiwalia rodzinne, fotografie, księgozbiór i liczne pamiątki. (Scenariusz: Barbara Riss-Pysiak, opracowanie plastyczne: Jacek Reszetko i Zofia Trzebińska).

W dwa lata później zainaugurowano kolejną stałą wystawę, otwartą 28 marca 1983 r., tym razem w salach Muzeum Literatury. Poświęcono ją życiu i twórczości Adama Mickiewicza. Składają się na nią w przeważającej części zbiory Muzeum Literatury: pierwodruki i rękopisy dzieł poety, obrazy i grafiki przedstawiające wieszczka, jego rodzinę i osoby z jego otoczenia, przedmioty dowodzące kultu twórcy "Pana Tadeusza", wyroby rzemiosła artystycznego charakterystyczne dla epoki, w której tworzył, pamiątki historyczne okresu napoleońskiego i powstania listopadowego, pamiątki i fotografie rodzinne. Ekspozycja, trwająca po dziś dzień, podzielona została na kilka części, z których każda stanowi oddzielną całość problemową i artystyczną. Pierwsza z nich poświęcona jest dzieciństwu Mickiewicza, które miało tak wielki wpływ na jego późniejszą twórczość. Stąd nawiązanie do stron rodzinnych i przypomnienie kultu Kościuszki i Napoleona, w jakim się młody Mickiewicz wychował. Kolejna partia ekspozycji dotyczy lat uniwersyteckich poety i przełomu romantycznego w jego twórczości wizerunki profesorów wileńskich, portrety filomatów i filaretów, wydania "Ody do młodości" i pierwszego tomu "Poezycji". Ponadto znalazły się tu eksponaty nawiązujące do inspiracji romantycznych poezji Mickiewicza, a więc folkloru, pejzażu i tradycji rycerskich wileńszczyzny, wpływu romantyków europejskich (Goethe, Schiller, Byron, Puszkina) itp. Tej części ekspozycji towarzyszy szereg obrazów polskich malarzy romantycznych.

Kolejna grupa problemowa to proces filomatów i pobyt Mickiewicza na wygnaniu w Rosji portret Nowosilcowa, rękopisy grypsów więziennych, wyrok w sprawie Mickiewicza, portrety dekabrystów. Tu wystawiono też wydania moskiewskie i petersburskie "Poezycji", wiersza "Do przyjaciół Moskali", "Konrada Wals-

lenroda". Dalej pokazano wydania "Sonetów" i "Farysa", którym towarzyszy m.in. słynny portret poety pędzla W. Wańkowicza "Na Judahu skale" z 1827 r. W okres powstania listopadowego wprowadza - poprzedzający je - pobyt Mickiewicza u Goethego i we Włoszech, gdzie powstał wiersz "Do Matki Polki", antycypujący klęskę zrywu patriotycznego. Samo zaś powstanie ukazano łącznie z III częścią "Dziadów", gdzie wśród pamiątek historycznych i wydań wielkiego dramatu przedstawiono eksponaty związane z działalnością polityczną i publicystyczną Mickiewicza. Znalazły się tu edycje "Pielgrzyma Polskiego", redagowanego przez poetę w Paryżu, oraz podobizny wybitnych Polaków, tworzących i działających na obczyźnie. Osobne miejsce autorzy wystawy poświęcili "Panu Tadeuszowi", przypominając nie tylko sam poemat, ale i środowisko szlacheckie w nim opisane (portrety szlachty, wyroby rzemiosła artystycznego, kostiumy). Do późniejszej twórczości Mickiewicza odwołuje się dalsza część ekspozycji, poświęcona pobytowi Mickiewicza w Szwajcarii oraz jego działalności w Paryżu (wykłady w Collège de France), we Włoszech (organizowanie Legionu Polskiego w czasie Wiosny Ludów) i w Turcji (organizowanie polskich oddziałów wojskowych). Okres ten zobrazowano kopiami odezów Mickiewicza, "Składu zasad", artykułów w "La Tribune des Peuples", reprodukcję wspólnego portretu Mickiewicza i Sadyka Paszy, i wreszcie rozkazem dziennym, wydanym przez generała Zamoyskiego o śmierci Mickiewicza w Konstantynopolu, do Dywizji Kozaków Sułtańskich.

Część pn. "Muzeum Poety" zamyka wystawę. Zebrano tu liczne pamiątki po wieszczu: przedmioty będące niegdyś jego własnością, portrety i fotografie żony i dzieci, malarskie i rzeźbiarskie (w tym medale) wizerunki Mickiewicza, wykonane za jego życia i po śmierci. (Scenariusz: Halina Natuniewicz; komisarz: Alicja

Bajdor; projekt plastyczny: Tadeusz i Witold Błażejowscy oraz Jan Kosiński).

23 maja 1983 r. otwarto wystawę poświęconą innemu wielkiemu poecie romantycznemu, zatytułowaną "Cyprian Kamil Norwid". Wystawa ta stanowiła prezentację biografii i twórczości poety na tle życia politycznego i artystycznego w kraju i na emigracji, od okresu warszawskiego aż do śmierci Norwida w paryskim przytułku. Autorzy scenariusza wiele miejsca poświęcili reakcjom współczesnych na twórczość Norwida. Szczególnie zaś zaakcentowano samo słowo poetyckie, komentujące poszczególne epizody z życia poety. Większość eksponatów stanowiły rysunki Norwida, rękopisy, pierwodruki oraz komplet dzieł poety wydanych za jego życia. Wystawie towarzyszył pokaz norwidianów ze zbiorów Juliusza Wiktora Gomulickiego oraz prezentacja jego dorobku naukowego jako norwidologa. (Scenariusz: Zofia Wolska-Grodecka, Juliusz W. Gomulicki; opracowanie plastyczne: Viola Damińska, Krystyna Arska i Agnieszka Putowska-Tomaszewska).

Od 25 listopada do 30 grudnia 1983 r. w Muzeum Literatury prezentowana była wystawa "Johann Wolfgang Goethe - Rysunki z Turyngii", połączona z pokazem goethianów ze zbiorów Muzeum Literatury. Ekspozycja powstała we współpracy z Muzeum Goethego w Weimarze, a jej autorem był dyrektor tegoż Muzeum - dr Dieter Eckardt. W Weimarze znajduje się około dwu i pół tysiąca rysunków poety spośród trzech tysięcy zachowanych. Z tego obfitego zbioru pokazano w Warszawie pięćdziesiąt prac, które powstały w latach 1776-1810. Były to rysunki w głównej mierze poświęcone okolicom Weimaru - miasta, w którym Goethe spędził wiele lat życia. (Komisarz: Zofia Wolska-Grodecka, oprawa plastyczna: Klaus Aschenbach).

W dniach 5 marca - 5 czerwca 1984 r. czynna była w Muzeum

Literatury wystawa zorganizowana z okazji 90-jej rocznicy urodzin Jarosława Iwaszkiewicza. Skomponowano ją wedle topograficznego klucza inspiracji twórczych, a więc Polska (z Warszawą, Sandomierzem, Tatrami, Stawiskiem), Włochy, Dania, Francja, Ameryka Południowa, Związek Radziecki. Szlak ten to nie tylko trasy licznych podróży Iwaszkiewicza, ale i odbicie fascynacji literackich i artystycznych, o czym świadczą zacytowane na wystawie fragmenty tekstów pisarza. Prócz obiektów z dziedziny malarstwa i rzeźby, ilustrujących zainteresowania Iwaszkiewicza, znalazły się tu wydania polskie i obcojęzyczne jego utworów, a także dokonane przezeń przekłady z literatury włoskiej, francuskiej, duńskiej i rosyjskiej. Osobne miejsce zajęły egzemplarze książek pisarzy polskich i obcych, dedykowane Iwaszkiewiczowi. Z wyjątkiem tych ostatnich, pochodzących z księgozbioru pisarza, prezentowane edycje są własnością Muzeum Literatury. Espozycję uzupełniały rękopisy Iwaszkiewicza, pamiętki rodzinne i obfity serwis fotograficzny, dokumentujący życie prywatne, działalność polityczną i społeczną, i - oczywiście - dorobek literacki pisarza. W oddzielnym miejscu ukazano związki Iwaszkiewicza z Muzeum Literatury (omawiana tu wystawa była już czwartą ekspozycją poświęconą temu pisarzowi). Znalazły się tutaj zdjęcia z wizyt Iwaszkiewicza w Muzeum oraz korespondencja na temat przekazania naszej placówce zbiorów ze Stawiska. Wszystkie fotografie, jakie znalazły się na wystawie, pochodziły z archiwum rodzinnego, natomiast pozostałe eksponaty (z wyjątkiem niektórych obiektów artystycznych) - ze zbiorów w Muzeum Literatury. Materiały fotograficzne obejrzeć mogła publiczność czechośłowacka, dzięki pokazowi przygotowanemu przez Zofię Wolską-Grodecką a zorganizowanemu w czerwcu przez Ośrodek Kultury Polskiej w Pradze. (Scenariusz: Zofia

Wolska-Grodecka, Halina Tchórzewska-Kabata; konsultacja: Jerzy Lisowski; projekt plastyczny - Cyprian Kościelniak).

W kwietniu 1984 r., z okazji wizyty w Warszawie czeskiej tłumaczki Heleny Teigovej, zaprezentowano w Muzeum Literatury jej dorobek translatorski. Pokaz ten, zatytułowany "Helena Teigova - tłumaczenia i dary", otwarty został 27 kwietnia i trwał do 5 czerwca. Na wystawie pokazano czeskie wydania dzieł polskich pisarzy w przekładach Teigovej (Orzeszkowa, Prus, Reymont, Goławczyńska, Nałkowska, Dąbrowska, Kruczkowski, Iwaszkiewicz, Parandowski, Szaniawski, Borowski, Rudnicki, Gołubiew, Andrzejewski, Stachura i in.) oraz fotografie z jej spotkań z niektórymi z nich i wzajemną korespondencję. Wystawę uzupełniały portrety i karykatury literatów, m.in. Iwaszkiewicza, Nałkowskiej, Reymonta. Całość pokazu opierała się na zbiorach Muzeum Literatury, pochodzących także z darów tłumaczki, a przygotowali ją pracownicy Biblioteki i Działu Rękopisów.

22 maja 1984 r. na Polnej, w dawnym mieszkaniu Marii Dąbrowskiej, otwarto Muzeum pisarki. Mieszkała w nim w latach 1917-1945. Dzięki zachowanym zdjęciom, autorom ekspozycji udało się wiernie zrekonstruować gabinet Dąbrowskiej. Umieszczono w nim komplet mebli czeczotowych, stojących tu niegdyś, a przekazanych przez rodziców męża pisarki, biurko, przy którym pracowała, maszynę do pisania. Ponadto znalazły się tu przedmioty, będące własnością Marii Dąbrowskiej (m.in. pióro, serweta tkana przez jej matkę, rysunki Kraśnika, Rafała Młczewskiego, Antoniego Kudły). Pozostałych dwóch pokoi nie udało się dokładnie odtworzyć, zachowano jednak charakter, jaki miały za życia pisarki. Tu zgromadzono dzieła literackie, ukazujące jej biografię, zachowany po niej księgozbiór, z wyodrębnieniem utworów Dąbrowskiej i książek jej dedykowanych. Pokazano też facsimile

rękopisów (pełne archiwum literackie pozostało w zbiorach Muzeum Literatury i Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego). Ponadto po raz pierwszy wystawiono prace malarskie Marii Dąbrowskiej - pejzaże i kompozycje kwiatowe, wykonane techniką akwarelową i olejną. (Scenariusz: Wiesława Kordaczuk; komisarz: Jolanta Pol).

"Pan Tadeusz" - to tytuł nowej wersji wystawy z 1978 r., tym razem przeznaczonej dla odbiorcy zagranicznego. Prezentowana była w Petöfi Irodalmi Muzeum w Budapeszcie w dniach 14 czerwca - 14 lipca 1984 r. Aby ułatwić widzowi węgierskiemu zrozumienie ekspozycji, nadano jej charakter inscenizacyjny, by w ten sposób, a nie tylko poprzez słowo, zapoznać go z naszym wielkim poematem narodowym i jego znaczeniem. Główne wątki wystawy to: tło historyczne "Pana Tadeusza", obyczajowość staropolska i pamięć chwały oręża polskiego, recepcja poematu przez dawnych i współczesnych czytelników (ukazana poprzez liczne wydania i przekłady z XIX i XX w., ilustrowane przez znanych malarzy i rysowników). Poza wydaniem "Pana Tadeusza" pokazano na wystawie portrety szlacheckie z okresu opisywanego w epopei (ze zbiorów Muzeum Literatury i Muzeum Narodowego w Warszawie), ilustracje do "Pana Tadeusza" (m.in. XIX-wieczne drzeworyty M.E. Andriollego) i przedmioty charakterystyczne dla wnętrza dworów szlacheckich z przełomu XVIII i XIX w. (wyroby rzemiosła artystycznego ze zbiorów Muzeum Literatury, atrybuty myśliwskie ze zbiorów Muzeum Jeździectwa i łowiectwa w Warszawie). (Scenariusz: Piotr Szubert; komisarz: Laszlo Lencso i Piotr Szubert; projekt plastyczny: Witold Błażejowski).

19 czerwca 1984 r. otwarto wystawę "Aleksander Błok i jego czasy", przygotowaną przez Państwowe Muzeum Literatury w Moskwie z okazji setnej rocznicy urodzin poety. Znalazły się

na niej wyłącznie autentyczne materiały, a wśród nich portrety Błoka wykonane za jego życia, fotografie rodzinne, rękopisy, pierwsze wydania utworów, ilustracje do nich, portrety poetów i prozaików z kręgu Błoka, obrazy najlepszych mistrzów rosyjskich i radzieckich XIX i XX w., grafiki, plakaty z pierwszych lat Rewolucji, afisze, teatralia. Jesienią 1983 r. wystawa prezentowana była w RFN, we wrześniu 1984 r. pokazana zostanie w Londynie. (Scenariusz: Galina Wielikowska i Tatiana Szykowa; komisarz: Elżbieta Szymańska).

W najbliższym czasie Muzeum Literatury planuje przygotowanie ekspozycji poświęconej Krzysztofowi Kamilowi Baczyńskiemu oraz Muzeum Adama Mickiewicza w Stambule, organizowanemu pod patronatem Ministerstwa Kultury i Turystyki Republiki Tureckiej i Ministerstwa Kultury i Sztuki PRL.

x x x

Wystawy nie są jedyną formą działalności Muzeum Literatury. Organizuje ono także wieczory literackie, połączone z występami znanych aktorów. Od 1980 r. odbyły się trzy takie wieczory: 13 listopada 1980 r. wieczór Marii Konopnickiej, zorganizowany w 70 rocznicę śmierci pisarki, z udziałem Elżbiety Barszczewskiej i muzyków z Warszawskiej Opery Kameralnej; 29 listopada 1980 r. wieczór poezji powstania listopadowego w jego 150 rocznicę, z udziałem Jerzego Zelnika; 1 grudnia 1980 r. wieczór pamięci Jana Sztaudyngera w 10 rocznicę jego śmierci, z udziałem córki pisarza Anny Sztaudynger-Kaliszewicz, Wojciecha Natansona i Andrzeja Szczepkowskiego.

Mgr Grażyna Suplicka